

kulturhistoriske samlinger, der i de senere år er tilvejebragte i museet i Sønderborg.

Det er at haabe og ønske, at dansk kulturhistorisk forskning efter genforeningen i endnu højere grad vil fæste blikket på de store opgaver, som i Sønderjylland venter på deres løsning, og at der kan komme et godt samarbejde i stand med de stedlige kræfter, så at alle interesserede danske Sønderjyder kan give deres bidrag — det være sig lille eller stort — til studiet af dansk almuekultur på sønderjysk grund. Men dansk forskning bør heller aldrig glemme, at historisk set er hele Sønderjylland gammelt dansk land og hører som sådant naturligt ind under det nationale forskningsområde, og at der Syd for den kommende grænse findes store strækninger, hvis befolkning vel nutildags er mere eller mindre fortystet, men dog ved sin bygningskik, ved sin levevis og sin hele overleverede almuekultur røber sin danske rod. Så langt som dansk sprog har været talt og dansk folkepræg har strakt sig, når også dansk kulturhistorisk forsknings nationale område.

ff)

FORENINGSMEDDELELSER.

Studiekursus i København 1.—5. Septbr. 1919.

Det længe planlagte Studiekursus, hvortil Indbydelser var udsendt i Juni Maaned (sml. Fortid og Nutid II, S. 232) forløb saaledes, at det sikkert kan siges at have overtruffet Forventningerne, og at enhver Tvivl om disse Kursus' Existensberettigelse og Nytte er forstummet. Der havde ialt meldt sig 38 Deltagere, de fleste fra de historiske Amtssamfund, færre fra Museerne, hvorved det dog maa erindres, at ikke faa Deltagere baade virker i Samfundene og i Museerne. Mange fulgte da ogsaa alle Kursusrækker, skønt de derved »fik Timer« baade Formiddag og Eftermiddag, ialt 5—6 om Dagen.

Deltagerne mødtes i Nationalmuseets Gaard Mandag d. 1. Septbr. Kl. 9¹/₂, hvor Sekretæren, Prof. Fabricius, bød Velkommen, og hvor forberedende Aftaler blev truffet.

Morgentimerne var iøvrigt forbeholdt Stednavneudvalget, i hvis Kontorer man mødtes de fire følgende Dage Kl. 9. Tirsdag 2. Septbr. talte V. Brøndal om Litteratur vedr. Stednavne, et Foredrag, som i noget ændret og udvidet Form er trykt i Frederiksborg Amts Aarvog for 1919 under Titelen: »Stednavnestudier før og nu«. Onsdag 3. Septbr. holdt Gunnar Knudsen Foredrag om Kilderne til Stednavnestudier, hvoraf følgende korte Referat kan gives.

Navnenes Udvikling har i det store og hele fulgt Sprogets Udvikling. De er blevet stærkt dialektprægede (f. Eks. Hvornum, Vonsild, Græjs, Lillebrænde). I Stavemaade har de som Regel været lidt bag efter Rigsmaalets Ortografi, medens de i lydlig Henseende bedre har fulgt Udviklingslinien. Vi skriver endnu ofte Kjøbenhavn, Kjøge, Gjørlev, Kauslunde, Haureballe, Skadhauge, Daugeløkke, Hammershuus, Humble, Tjustrup, Rougsø, Kregome, Thoreby og Liunge. Det er en af Stednavneudvalgets Opgaver at revidere Retskrivningen, og en Indstilling om Sogne-navnenes Stavemaade foreligger allerede.

Ganske vist er Udtalen i vore Dage tilbøjelig til at lade sig paavirke af Skriften; den bogstavrette Udtale læres i Skolen, af Landkort og Aviser, og nu kan man godt høre Folk *si*ge Vemb, Humble, Herfølge, Kregome og Daugeløkke. Men hvor Udtalen er den ægte, paa Stedet overleverede, kan den tit vise Spor at oprindelige Forhold, hvor Skriftsproget maaske er blevet noget ændret. Minder om ældre Former synes at være bevaret f. Eks. i følgende Tillælde:

Skelund, udtales	[sgjæləm]	oprindl.	Skelum.
Norbæk	— [na-rbæq']	—	Norbeg; ligeledes
Torup (paa			Sønderbeg.
Halsnæs)	— [to-əråb]	—	Towæthorp.
Ringe	— [re-i'ə]	—	Rethinge.
Vust	— [uw'st]	—	Vrst (1231).
Engesvang	— [ijiswån']	—	Ingiswang.
Ondløse	— [un'lyəsə]	—	Undløse.
Pjedsted	— [pi-əsðə]	—	Petæstæth.
Testrup	— [ti'əsdråb]	—	Teestorp 1288.

En vigtig Kilde til Studiet af Stednavnene bliver derfor Udtalen, og den er især af Betydning, fordi det ved talrige mindre Navne bliver den eneste. Brugen af Lydskrift maa ikke afskrække nogen, da det i Virkeligheden er let at sætte sig ind i; og en Optegnelse, som gengiver Udtalen med Benyttelse af

Skriftsprogets almindelige Bogstaver vil ogsaa meget vel kunne anvendes, selv om den paa enkelte Punkter ikke er helt fyldestgørende. En letfattelig Vejledning i Optegnelse af Stednavne er givet af Dr. Marius Kristensen i »Fra Dansk Folkemindesaml. I«, 1908.

Den bedste Kilde til Oplysning om Stednavnenes Betydning er dog Navnenes gamle Skriftformer. Der gjordes kortelig Rede for, hvor man bedst skal søge disse: paa ældre Kort, i Arkivalier (Matrikler, Markbøger, Jordebøger, Tingbøger, Kirkebøger o. s. v.) og for Middelalderens Vedkommende i Diplomstoffet.

Torsdag 4. Septbr. demonstreredes endelig Stednavneudvalgets Samlinger, og Timens Slutning samt Fredag 5. Septbr. brugtes til Besvarelse af de Spørgsmaal om Stednavne (Enkeltnavne), Deltagerne ønskede at stille. Besvarelserne gaves dels af Dr. Brøndal, dels af Gunnar Knudsen, og Spørgsmaalene, ialt 39, var Dagen forud indleverede skriftligt, saaledes at der ikke spildtes Tid med Fremtagelsen af Materialet.

De følgende Formiddagstimer, Kl. 10—12 anvendtes paa Nationalmuseets 2. Afdeling, hvor man mødtes i Palæets Ridderisal. Om Mandagen talte Museumsinspektør Chr. Axel Jensen om »Historiske Jordbundsundersøgelser i Byer«. Det fremhævedes, hvor meget vi kan lære af de gamle Byers Jord, ikke blot i København, hvor Rosenkjær og Ramsing har arbejdet, men ogsaa i Købstæderne. Derefter blev gennemgaaet de Redskaber, der var nødvendige til saadanne Undersøgelser, og de simpleste Kortlægningsmetoder, hvorefter man kan tegne Plan af en Grund eller indtegne Murværk, Pæle og lignende paa et Bykort. I Tirsdagskursus'et fortsattes med en tilsvarende Redegørelse for Nivellement og Højdemaal, og det fremhævedes særligt, hvor vigtigt det er at tegne og studere Jordlagene i Snit. I de følgende Timer blev gennemgaaet de forskellige Arter af gammelt Murværk, Materiale, Skiftegang, Mursten, Tagsten, Kalkmørtel og Fugning, de vigtigste af de mange Alderskendetegn blev fremhævede og illustrerede ved Prøver, og paa lignende Maade blev demonstreret en Række Potteskaar (eller for at bruge et finere Udtryk: keramiske Fragmenter), der næsten altid træffes ved Grundgravninger i Købstæderne, og som i al deres Uanselighed kan lære os meget om Fortidens Kultur og ofte, naar de optages af kyndige, kan give os betydningsfulde Aldersbestemmelser af Jordlagene.

Om Torsdagen ydede Museumsinspektør Jørgen Olrik Vejledning med Hensyn til Museumsprotokoller, Nummererings-systemer og lignende. Der blev forelagt Prøver paa de forskel-

lige Museers Protokolsystemer og Seddelkataloger, og der blev henvist til de Regler og Anvisninger, som er udarbejdede paa Foranledning af Skandinavisk Museumsforbund. Endelig sluttede Museets Kursus om Fredagen med en Række »fortrolige« Oplysninger om Forfalskninger, meddelte af Inspektør Jensen. De mest gængse danske Forfalskningsvarer blev gennemgaaede og Kendetegn paa Ægthed og Uægthed efterviste ved Hjælp af Prøver, der var skaffede tilveje ved Laan dels fra private Ejere, dels fra Kunstindustrimuseet, som med største Velvilje havde stillet Prøver af sin Forfalskningsssamling til Raadighed.

Eftermiddagstimerne Kl. 1—2 var de to første Dage forbeholdt et Kursus i Arkivlære, der afholdtes paa Landsarkivet for Sjælland. Om Mandagen gav Underarkivar Holger Nielsen en Oversigt over Landsarkivets Indretning og Ordning og forklarede Prøver paa Arkivregistraturer over indleverede Arkiver, baade i daarlige Affattelser, som kunde tjene til Skræk og Advarsel, og i gode Eksempler, der lod sig bruge som Forbilleder. Om Tirsdagen vejledede Landsarkivar Hornemann i Konservering af Arkivsager, og der forelagdes Prøver paa de Konserverings- og Indbindings-Metoder, som brugtes i Landsarkivets Konservatorværksted; meget stærkt medtagne Arkivalia tilraadedes det at indsende til Behandling i Landsarkivet, der gerne paatager sig saadanne Arbejder.

De sidste tre Kursusdage anvendtes de tilsvarende Timer paa Folkemindesamlingen, hvor man mødtes i Samlingens Lokale paa det kgl. Bibliothek. De to Forstandere, Grüner-Nielsen og Ellekilde, gennemgik Folkeminde-Indsamlingens Historie, den førstnævnte det ældre Kildemateriale indtil Aar 1800, den sidstnævnte det i 19. Aarh. tilvejebragte Stof. Der forelagdes Prøver af Samlingens Indhold, Folkevisetekster, Tryllebøger (Cyprianus), gamle Skrifter om Helligkilder og de store Manuskriptsamlinger fra senere Tider (Svend Grundtvig, Evald Tang Kristensen). I det hele gennemgik man Samlingens Indhold og den systematiske Ordning af Bøger og Smaameddelelser, og der ydedes Vejledning til Selvstudium og Deltagelse i Indsamlingsarbejdet.

De sidste Eftermiddagstimer, Kl. 2—4, holdt Professor E. Arup Øvelser i Historisk Kildekritik, som strakte sig over fire Dage, og hvortil der derefter om Fredagen føjedes et Kursus i Forkortelseslæsning, ledet af Rigsarkivar Kr. Erslev. I kort Uddrag gaves der her Grundtræk af den kildekritiske Metode, saaledes som den læres paa Universitetet, og dette Grundrids belystes ved Øvelseseksempler, som særlig kunde have Interesse for den lokalhistoriske Forskning. Timen i Forkortelseslæsning

anvendtes til Forklaring af de i gamle Dokumenter og Haandskrifter saa almindelige Forkortelsestegn, som ofte volder den uøvede Læser store Vanskeligheder.

I alle Kursusrækkerne ydedes Instruksen uden Vederlag.

Repræsentantmøde i København 6. Septbr. 1919.

Det i Tilslutning til Studiekursus'et indkaldte Repræsentantmøde afholdtes paa Kursusugens sidste Dag i Rigsarkivet, som velvilligst havde stillet sin Studiesal til Raadighed for Repræsentanterne. Ialt havde c. 30 Foreninger og Institutioner ladet sig repræsentere ved Mødet.

Dagsordenens første Punkt var Sekretæren Prof. Fabricius' Beretning.

De stærkt stigende Trykningsomkostninger havde lammet Iværksættelsen af flere af de Planer, der havde været fremme paa Repræsentantmødet d. 22. Juni 1918. Man havde saaledes foreløbig maattet resignere over for Tanken om at lade Fællesforeningen udgive selvstændige Publikationer og indskrænket sig til at holde Tidsskriftet gaaende, hvilket i og for sig var en tilstrækkelig vanskelig Opgave, da Trykningsomkostningerne var 4—5 doblede. Det var paatrængende nødvendigt at forøge Fællesforeningens Indtægter, dels gennem en eventuel Forhøjelse af Statstilskuddet, dels ved forøgede Bidrag fra de lokale Foreningers og Institutioners Side. Hvad de sidste angik, maatte det anbefales at søge den Lovbestemmelse ændret, hvorved der var sat et Maksimum af 30 Kr. for Amtssamfundenes Tilskud.

Aarets Virksomhed havde iøvrigt samlet sig om Studiekursus, hvis Virkeliggørelse jo nu havde fundet Sted. Det vilde være Bestyrelsen kært, om Repræsentanterne og Kursusdeltagerne vil fremsætte deres Ønsker m. H. t. en eventuel Gentagelse deraf. For »Fortid og Nutid«s Vedkommende planlagde Redaktionen en Aargang, der for at fejre Genforeningen med det danske Sønderjylland i det væsentlige skulde indeholde sønderjyske Emner.

Under den Drøftelse, som fulgte efter, foreslog Landsarkivar Hornemann, at Foreningernes Bidrag af deres Kontingent til Fællesforeningen forhøjedes fra $2\frac{1}{2}$ 0/0 til 4 0/0. Desuden mente han, at Bestemmelsen om Maximalbidragene burde bortfalde. Museumsinspektør Chr. Axel Jensen ønskede Institutionernes Bidrag forhøjede fra 10 Kr. Det første Forslag bifaldtes af Repræsentanterne for Hjørring, Holbæk, Maribo, Sorø og Vejle Amter, og man vedtog at udsende Cirkulære med Forespørgsel